

FILMŠULA, Kosovelov dom Sežana, petek, 13. april 2018 ob 15h

V ŽARIŠČU (SPOTLIGHT)

ZDA, 128 min, 2015

Režija: Tom McCarthy

Scenarij: Josh Singer, Tom McCarthy

Igrajo: Michael Keaton, Mark Ruffalo, Rachel McAdams, Liev Schreiber, John Slattery, Stanley Tucci id.

Produkcija: Participant Media, Anonymous Content, Rocklin \ Faust

Nagrade: Oskar za najboljši film in najboljši scenarij 2016. BAFTA za najboljši scenarij 2016. Filmske nagrade Independent Spirit 2016: najboljši film, montaža, scenarij, režija in nagrada Roberta Altmana. Benetke 2015: nagradi Brian in srebrna miš. Film je skupno prejel 121 nagrad in 138 nominacij v različnih kategorijah, med drugim so ga kot najboljši film leta z najboljšim scenarijem nagradila številna združenja ameriških filmskih kritikov in kritičark (tudi bostonsko).

KRATKA VSEBINA IN OCENA

V žarišču je film, posnet po resnični zgodbi o skupini novinarjev časopisa The Boston Globe, ki je leta 2002 razkrila množično spolno zlorabo otrok v okviru bostonske katoliške cerkve. Ko časopis v konzervativno katoliškem okolju dobi novega odgovornega urednika židovskega porekla Martyja Barona iz New Yorka, med novinarji zaveje veter skepticizma, a tudi zanosa, da se dokažejo. Edino on kot »outsider« se je zmožen spopasti z bolečo zgodovino bostonske nadškofije in tako se v navezi z raziskovalno-novinarsko skupino V žarišču loti kopanja po pozabljenih in že zavrženih zgodbah o spolnih zlorabah. Pri tem so deležni posrednih in neposrednih pritiskov iz vseh strani, tudi v skupini sami pa začne prihajati do trenj, saj dolgotrajno raziskovanje in nenadejani dogodki odlagajo objave, ki si jih vsi končno želijo spraviti v javnost.

Film je posnet z neopazno kamero in sestavljen z nevsiljivo montažo, v tako rekoč dokumentarističnem filmskem slogu, saj želi očitno dati poudarek predvsem vsebini in presunljivim resničnim zgodbam, ki so pretresle bostonsko, ameriško in svetovno javnost. V subjektivni filmski slog preskoči le, ko se zgodbe žrtev zlijejo z njihovimi osebnimi krizami, občutenji in življenjskimi situacijami v mestu, ki jih je pustilo na cedilu.

Poleg presunljivih zgodb o spolnih zlorabah, pa film raziskuje tudi novinarstvo samo in njegov način dela v času vedno bolj instantnih in finančno podhranjenih uredništev. Klasično novinarstvo in mediji, kot so časopisi, so v globoki krizi, iz katere ne najdejo izhoda, poslušamo že nekaj časa z vseh strani: od akademikov, lastnikov medijev, javnosti in samih novinarjev. Kolikor se s to tezo lahko strinjamo ali ne, pa je jasno, da je film *V žarišču* prišel v pravem času in znova obudil iskrico upanja v raziskovalno novinarstvo. Zato si je tudi prislužil številne nagrade združenj ameriških novinarjev in filmskih kritikov.

TEME ZA RAZMISLEK

NOVINARSKI FILM

Vsi poznamo slavno zgodbo o razkritju afere Watergate, ko sta se novinarja Woodward in Bernstein zoperstavila administraciji Richarda Nixona in jo s pomočjo vira, imenovanega kar »globoko grlo«, na koncu tudi zamajala do te mere, da je moral odstopiti celo ameriški predsednik. Kulturna novinarska zgodba je svoje drugo življenje zaživela v odličnem filmu Alana J. Pakule *Vsi predsednikovi možje*, v katerem je glavni vlogi novinarjev zaigral nepozabni dvojec Dustin Hoffman in Robert Redford. Od takrat je film tako rekoč nujen pripomoček za poučevanje o moči novinarstva in zgled številnim mladim novinarjem po vsem svetu, ki si želijo razkriti naslednjo veliko afero in postati naslednji Woodward ali Bernstein. Še en primer izjemnega filma o novinarstvu in medijskem svetu, ki ima močan učinek na gledalca še danes, je *TV mreža* Sidneya Lumeta, ki prikazuje nezadržno degradacijo televizijskih in novinarskih standardov ter brutalni lov za gledanostjo in slavo. Tukaj velja omeniti še portret brezkompromisnega voditelja Edwarda R. Murrowa v filmu *Lahko noč in srečno*, ki ga je režiral George Clooney.

Kar je skupno tem naslovom, je prikaz izjemnega novinarskega dela skozi napete zgodbe o poskusih cenzure in pritiskih, da bi se preprečilo razkritja, ter po drugi strani portretiranje glavnih akterjev v njihovih težavnih situacijah in prelomnih odločitvah, ki lahko ogrozijo njihovo kariero ali celo življenje. Večinoma se izogibajo poudarjenemu vizualnemu slogu in v ospredje postavljajo vsebino samo. Na podoben način se tematike loteva tudi film *V žarišču*, zato ga lahko gotovo uvrstimo v bogato tradicijo ameriških »novinarskih« filmov, brez dvoma pa ima tudi potencial, da postane tako odmeven in relevanten še leta kasneje. Pri tem je njegova slabost, hkrati pa tudi prednost, da ne izpostavlja nobenega novinarja kot velikega junaka, kot so to postali Woodward, Bernstein in Murrow. A zato nosi toliko močnejše in bolj realistično sporočilo za novinarstvo samo, ki je skoraj vedno predvsem skupinsko delo med novinarji, uredniki in njihovimi viri. Sporoča, da ne potrebujemo samo pogumnih posameznikov, ki se izpostavijo v pravem trenutku in se pojavijo po filmski zgodovini sodeč le vsakih nekaj desetletij, ampak pogumno novinarstvo nasploh, ki si bo drznilo spopasti se z najtežjimi temami in tabuji.

Vprašanja za razmislek:

- Kaj je za vas dobro novinarstvo?
- Kako ga prevesti v dober film?
- Je novinarski film žanr zase? Zakaj? Kaj so njegove posebnosti?
- Zakaj se s tradicijo novinarskega filma ponaša predvsem ameriška produkcija?
- Kako bi film *V žarišču* primerjali z Vsemi predsednikovimi možmi? Kje so razlike, prednosti in slabosti?

PREISKOVALNO NOVINARSTVO

Definicija Matjaža Šuena: "Preiskovalno novinarstvo je posebna vrsta novinarskega sporočanja, za katero je značilno: 1. da razkriva dejstva, ki jih posamezniki ali institucije želijo prikriti, 2. so ta dejstva za družbo relativno velikega pomena, 3. novinar zavestno načrtuje preiskavo, 4. med njo uporablja posebne tehnike in metode." Melita Poler Kovačič s Fakultete za družbene vede dodaja nekaj pomembnih

poudarkov. Preiskovalno novinarstvo je sicer ena od temeljnih zvrsti, ki novinarjem in medijem omogoča pomembno vlogo "psa čuvaja" v družbi. Kadar se odpove tej osrednji vlogi in se na primer nekritično podredi oblasti, takrat izgubi družbeni pomen in se ne razlikuje veliko od propagandnih oddelkov ali služb za odnose z javnostmi. Kajti novinarstvo je zavezano samo resnici. In prav novinarska preiskava je tista, ki največkrat omogoča razkritje resnice.

Najbolj pogost očitek filmu V žarišču je, da takšno novinarsko delo in skupine izumirajo in da torej prikazuje pogoje dela, pristope in strategije, ki danes ne morejo biti več uporabljeni. Ta očitek je iz mojih praktičnih izkušenj vsaj delno na mestu. Preiskovalno novinarstvo namreč je v krizi zaradi časovnih, finančnih in političnih pritiskov ter krize klasičnih medijev; in za večino novinarjev po svetu delo ne zgleda tako kot v filmih V žarišču in Vsi predsednikovi možje. Večina novinarskih kolegov dela po kvotah, koliko člankov in znakov morajo mesečno objaviti, uredništva, sploh tista, ki ne ustvarjajo dnevnih novic in refleksij nanje, pa se vedno bolj režejo, češ da se dolgo preiskovanje s strani novinarja in dolgo branje s strani bralca ne izplača. Vedno več novinarjev dela tudi v takšnih ali drugačnih oblikah prekarnega dela, kar pomeni, da so plačani po količini napisanega, posnetega in objavljenega, kar brez dvoma niža kvaliteto na račun kvantitete. Skoraj vsi, ki smo šli študirati novinarstvo, smo se tam znašli z mislijo na afero Watergate, a ko smo pričeli s profesionalnim delom, so se te sanje hitro razblinile.

Po drugi strani je ta film pomemben signal upanja, da se kljub temu še da, če se zbere na kup le nekaj dovolj vztrajnih, pogumnih in trmastih novinarjev, ki so pripravljeni brez prestanka rovariti za informacijami in viri. Danes se tovrstno novinarstvo širi na številne spletne platforme, kjer novinarji niso omejeni z uredniškimi politikami klasičnih medijev, ki so velikokrat podvržene političnim in ekonomskim pritiskom. A je predvsem odvisno od tega, koliko smo ga kot bralci pripravljeni podpreti, tako s kliki, kot donacijami ali naročinami, zato je prihodnost preiskovalnega novinarstva vsaj delno tudi v rokah bralcev, ki se ne želimo zadovoljiti z instant novicami. Tukaj velja omeniti nekaj skupin in posameznikov, ki se tudi pri nas ukvarjajo s preiskovalnim novinarstvom: portal Pod črto, Ekstravisor pod okriljem RTV Slovenija, Blaž Zgaga in Matej Šurc, ki sta spisala trilogijo o slovenski preprodaji orožja med jugoslovansko vojno, in Primož Cirman, ki je razkril ozadja za projektom TEŠ6.

Vprašanja za razmislek:

- Kaj je za vas preiskovalno novinarstvo?
- Katere zgodbe preiskovalnega novinarstva pri nas in v tujini poznate?
- Koliko zaupate mediju, ki ima preiskovalne novinarje, in koliko tistemu, ki jih nima?
- Bi podprli neodvisen spletni medij, ki se ukvarja s preiskovalnim novinarstvom? Z enkratno donacijo ali toliko kot klasičnega, ki deluje po principu mesečnih naročnin?

NADALJNI FILMSKI PREDLOGI

Vsi predsednikovi možje (All the Presidents Men, Alan J. Pakula, 1976)

TV mreža (Network, Sidney Lumet, 1976)

Lahko noč in srečno (Good Night and Good Luck, George Clooney, 2005)

Časopis (The Paper, Ron Howard, 1994)

Frost/Nixon (Ron Howard, 2008)

Nightcrawler (Dan Gilroy, 2014)

Mirni Američan (The Quiet American, Phillip Noyce, 2002)

Pripravil: Žiga Brdnik (Zavod Vizo)